

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2008-2009

24 april 2009

HOORZITTING

**over ‘Boekstaven 2008’, het stavenboek van het sociaal-cultureel volwassenenwerk,
met vertegenwoordigers van de Federatie van Organisaties voor Volksontwikkelingswerk
(FOV)**

VERSLAG

**namens de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media
uitgebracht door de heren Johan Verstreken en Bart Caron**

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: de heer Dany Vandenbossche.

Vaste leden:

de heren Erik Arckens, Johan Deckmyn, Werner Marginet, mevrouw Marie-Rose Morel, de heer Wim Van Dijck;

de heren Carl Decaluwe, Dirk de Kort, Paul Delva, Johan Verstreken;

de dames Margriet Hermans, Laurence Libert, de heer Herman Schueremans;

mevrouw Els Robeyns, de heren Dany Vandenbossche, Jo Vermeulen.

Plaatsvervangers:

de dames Hilde De Lobel, Marijke Dillen, de heren Pieter Huybrechts, Stefaan Sintobin, Frans Wymeersch;

de dames Martine Fournier, Sabine Poleyn, Tinne Rombouts, de heer Johan Sauwens;

de heren Karlos Callens, Marnic De Meulemeester, Hans Schoofs;

de heren Chokri Mahassine, Joris Vandenbroucke, André Van Nieuwkerke.

Toegevoegde leden:

de heer Jos Stassen;

de heer Piet De Bruyn.

INHOUD

	Blz.
I. Uiteenzetting door de heer Hugo De Vos, directeur FOV	4
1. Werking van de sector	5
2. Over de medewerkers	6
3. Financieel	6
4. Wegen op de politieke besluitvorming	7
II. Vragen van de commissieleden en antwoord van de sprekers	7

DAMES EN HEREN,

Op 2 april 2009 organiseerde de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media een hoorzitting met de Federatie van Organisaties voor Volksontwikkelingswerk (FOV) over het boek *Boekstaven 2008*, met cijfers van het sociaal-cultureel volwassenenwerk.

FOV werd vertegenwoordigd door de heren Hugo De Vos, directeur en Sam Deckmyn, stafmedewerker communicatie. De voorzitter van FOV, de heer Peter Warson, kon door onvoorziene omstandigheden helaas niet aanwezig zijn.

I. UITEENZETTING DOOR DE HEER HUGO DE VOS, DIRECTEUR FOV

De heer Hugo De Vos: Graag stel ik namens FOV het boek *Boekstaven 2008* voor. FOV is de belangbehartiger van alle organisaties van sociaal-cultureel volwassenenwerk, en het boek is de eerste publicatie van cijfers van het sociaal-cultureel volwassenenwerk, nadat er het vorige jaar een proefversie uitgegeven is om de organisaties vertrouwd te maken met het leveren van de gegevens. De editie 2008 bevat cijfers over de sector van het sociaal-cultureel volwassenenwerk van het jaar 2007. De roze pagina's in het boek gaan over beleidsaspecten. De referentiebasis daarvan is het parlementaire jaar 2007-2008.

FOV is van oordeel dat een goed beleid, en claims op goede beleidsmaatregelen, maar kunnen worden gerealiseerd als ze onderbouwd zijn met objectieve gegevens. De recente decreetgeving heeft gebroken met een lange traditie. Voorheen was de decreetgeving immers zeer sterk geënt op kwantitatieve gegevens. Die gegevens waren dan ook algemeen bekend. Omdat het huidige subsidiemechanisme een kwalitatieve benadering hanteert, is de aandacht voor de cijfers verminderd. Daarom is het belangrijk om toch een overzicht te hebben van de data. FOV heeft ervoor gekozen zich niet uitsluitend te baseren op kwantitatieve data, maar ook aandacht te hebben voor de kwalitatieve benadering, dus welk soort werk de organisatie verricht. Het motief voor het boek was de lacune ten gevolge van de nieuwe decreetgeving op te vullen. De sector heeft immers belang bij meer objectivering en onderbouwing van het beleid.

Het boek is ook relevant voor de leden van FOV. Zij kunnen daardoor zichzelf relateren aan de collectieve gegevens van hun eigen werksoort. Het boekje richt zich ook tot de belangrijke 'stakeholders' van het sociaal-cultureel volwassenenwerk, in de eerste plaats het politieke bedrijf: de minister van Cultuur, zijn kabinet, en de leden van de com-

missie Cultuur. Een andere categorie die FOV duidelijk viseert, zijn de ambtenaren. FOV heeft de leidinggevende ambtenaren van het intern verzelfstandigd agentschap (IVA) Sociaal-cultureel Volwassenenwerk (SCVW) geïnformeerd over het boek en een interessante gedachtewisseling erover gehouden. De derde categorie zijn de leden van de aanverwante sectoren, onder meer de cultuursector. Het boek is ook aangeboden aan de pers omdat FOV de publieke belangstelling voor de sector belangrijk vindt.

De productie van het werk vergde een aanzienlijke inspanning. Het kon er immers maar komen dankzij de medewerking van alle organisaties die in de sociaal-culturele volwassenensector actief zijn. Zij leveren immers de cijfers. Dat neemt niet weg dat FOV zeer veel zorg besteedt aan het verzamelen, het verwerken en eventueel interpreteren van de cijfers. FOV is dan wel afhankelijk van haar organisaties, maar heeft haar deel van het werk met een kritische blik gedaan. Het boek besteedt nogal wat aandacht aan de methodologie.

Het boek is een werk in voortdurende vooruitgang. De proefeditie van vorig jaar werd gevolgd door een eerste volwaardige editie. FOV is van plan dit voort te zetten, omdat ze ervan overtuigd is dat alleen een benadering op iets langere termijn echt interessante vergelijkbare gegevens oplevert die FOV zal toestaan om bepaalde tendensen te ontdekken, te herkennen en te interpreteren. FOV hoopt dat de beleidsmakers op een gepaste manier met die gegevens zullen omgaan en eventueel de juiste beleidsmaatregelen zullen nemen.

FOV stelt dus eigenlijk vandaag een soort nulmeting voor, een boek van 232 pagina's. Het is onmogelijk om alle gegevens hier toe te lichten, daarom hou ik het bij een paar accenten. Voor sommige is het mogelijk om uitgesproken conclusies te trekken, voor andere blijft het bij voorlopige conclusies.

Het boek bevat drie hoofdstukken waarvan de voorstelling van de sector het eerste is. Het tweede hoofdstuk tracht een profiel te schetsen van de sector en focust op gegevens over de werking, de medewerkers en de financiën. Het derde hoofdstuk is een beleidsjaarboek. Dat bevat heel wat gegevens over de werkzaamheden van de parlementsleden. Achteraan het boek zit een cd-rom die de volledige inhoud van het boek bevat, maar ook een aantal supplementaire gegevens die het boek onnodig dik zouden maken. Dat laat een geïnteresseerde lezer toe om meer gericht bepaalde zaken op te zoeken. Zo bevat de cd-rom de beleidsbrief van de minister van Cultuur en parlementaire vragen.

Het sociaal-cultureel volwassenenwerk bestaat uit 57

sociaal-culturele verenigingen, 56 zijn volledig erkend en gesubsidieerd, 1 krijgt een starttoelage, 14 zijn migrantenorganisaties. Voorts zijn er 31 sociaal-culturele bewegingen. Die zijn krachtens het decreet gesubsidieerd door de overheid. Tot slot zijn er de sociaal-culturele vormingsinstellingen: 13 volkshogescholen en 27 landelijke vormingsinstellingen. De landelijke vormingsinstellingen zijn 19 zogenaamde gespecialiseerde vormingsinstellingen, 3 syndicale vormingsinstellingen, 4 instellingen voor een bijzondere doelgroep, 1 federatie van vormingsdiensten voor personen met een handicap. Kortom, er zijn 127 erkende en/of gesubsidieerde organisaties waarvan er één, ondanks herhaaldelijk aandringen, niet participeerde aan het onderzoek.

1. Werking van de sector

De sector kan worden geprofileerd in tien stellingen. De eerste stellingen handelen over de werking. Verenigingen zijn grote ledenorganisaties. Ze kunnen rekenen op een grote inzet van vrijwilligers en zijn aanwezig in elke uithoek van Vlaanderen. Migrantenverenigingen zijn kleine, maar actieve organisaties die sterk staan in de provincies Limburg en Antwerpen. Vlaanderen telt 15.395 lokale afdelingen, kernen of groepen, dus gemiddeld ongeveer 50 per gemeente. De migrantenverenigingen tellen 1119 lokale afdelingen, kernen of groepen.

Het aantal afdelingen per provincie gerelateerd aan het bevolkingsaantal geeft vergelijkbare resultaten per provincie. De afdelingen zijn als volgt gespreid: 23 percent in de provincie Antwerpen, 16 percent in Limburg, 22 percent in Oost-Vlaanderen, 16 percent in Vlaams-Brabant, 19 percent in West-Vlaanderen en 4 percent in Brussel. Die percentages komen min of meer overeen met het bevolkingsaandeel van de provincie. In de provincies Antwerpen en Limburg zijn er beduidend meer migrantenverenigingen. De provincies West-Vlaanderen en Vlaams-Brabant scoren beduidend lager dan hun inwonersaantal laat vermoeden.

Jaarlijks zijn er ongeveer 87.000 bestuursvergaderingen. De sector telt 135.000 bestuursleden en 2,6 miljoen leden. Natuurlijk zijn er dubbeltellingen, sommige mensen zijn immers lid van verschillende verenigingen. Het aantal geregistreerde vrijwilligers bedraagt 225.298. De verenigingen organiseren jaarlijks bijna 275.000 activiteiten, een gemiddelde van 17,8 activiteiten per afdeling. Ongeveer 9 miljoen mensen nemen deel aan de publieksgerichte activiteiten.

Bewegingen zijn handige communicators en netwerkers, ze schoppen de samenleving een geweten. Deze werksoort is nieuw in het decreet over het sociaal-

cultureel volwassenenwerk. Pas vanaf 2004 bestaat de notie sociaal-culturele bewegingen. Het merkwaardige is dat het decreet voor hen geen enkel kwantitatief criterium hanteert. Daarom is het moeilijk het werk van die bewegingen zichtbaar te maken.

FOV heeft ervoor gekozen hen op een kwalitatieve manier te laten beschrijven hoe ze de opdrachten van het decreet vervullen. Bewegingen doen aan educatie. Daarvoor richten ze zich tot een aantal aandachtsgroepen, bijvoorbeeld armen of mishandelde vrouwen. Zij proberen die groepen sterker te maken zodat ze een duidelijke positie in de maatschappij verwerven. Daarvoor is er heel wat behoefte aan een goede, professionele setting. De organisaties moeten immers gespecialiseerd zijn in die thema's. Daarom besteden ze veel educatieve aandacht aan de eigen professionalisering. Het hoofdaccent is een zo ruim mogelijke informatie over hun thematiek.

Naast de educatieve functie sensibiliseren de bewegingen ook het publiek en stimuleren ze de maatschappelijke actie. Daarvoor besteden ze veel aandacht aan pers en campagne. Om met slagkracht te bewegen, zijn goede netwerken nodig.

Ook de werksoort van de volkshogescholen is nieuw in het decreet van 2003. De werksoort is nog in volle ontwikkeling. Zij doen meer dan cursus geven. De dertien volkshogescholen bouwen hun werking uit vanuit de Vlaamse centrumsteden.

Zij hebben vier opdrachten: een eigen vormingsaanbod opzetten, een programma-aanbod spreiden over hun regio waar ze een monopolie hebben, het aanbod van niet-formele educatie in de regio coördineren, het aanbod bekendmaken bij het publiek. Om die vier opdrachten te realiseren, investeren de volkshogescholen aanzienlijk in de zogenaamde niet-publieksgerichte activiteiten. Publieksgerichte activiteiten zijn het cursuswerk, het niet-publieksgerichte onderdeel gaat over allerlei projecten zoals bijvoorbeeld de inspanningen om de organisaties te bundelen zodat in de regio een goed vrijwilligersbeleid ontstaat. De volkshogeschool staat in voor de kadervorming, de participanten staan mee in voor de implementatie van het project in de eigen regio.

De eigen activiteiten zijn wel in cijfers te vatten. De volkshogescholen realiseerden in 2009 3910 activiteiten. Dat was goed voor 31.000 uren en een bereik van 63.000 deelnemers. De voornaamste cursusgebieden zijn: creativiteit en expressie, goed voor 19 percent; persoonlijkheidsvorming, goed voor 12 percent; computer, media en informatie, goed voor 11 percent; kunsteducatie met 8 percent; en interculturele vorming ook met 8 percent. Het merendeel van de activiteiten vindt plaats in de centrumsteden.

Gaandeweg bestrijkt het aanbod van de volkshogescholen het volledige territorium.

De landelijke vormingsinstellingen presteren veel meer dan de overheid subsidieert. Ze organiseren in 2007 bijna 12.000 activiteiten. Het aantal deelnemers aan de educatieve activiteiten bedraagt een kleine 190.000. Van het totaal aantal uren educatieve activiteiten in 2007 werd er slechts 60 percent gesubsidieerd door de overheid. Dat is de zogenaamde urennorm die de organisaties in de greep houdt. Er is immers geen uitbreidingsmogelijkheid ondanks een eventueel hogere productie van een vormingsinstelling.

2. Over de medewerkers

De volgende stellingen handelen over de medewerkers. Ik zal verder spreken over medewerksters omdat de vrouwelijke aanwezigheid in de sector dominant is. De verenigingen stellen de meeste mensen tewerk. De bewegingen hebben de jongste en hoogst opgeleide medewerksters, de volkshogescholen maken het meest gebruik van freelancers. Bij de landelijke vormingsinstellingen werkt bijna iedereen voor het sociaal-cultureel volwassenenwerk.

De sociaal-culturele volwassenensector biedt werk aan 2230 mensen. Daarvan worden er 1884 ingezet voor het sociaal-cultureel volwassenenwerk. Dat betekent dat bepaalde personeelsleden in de organisaties taken op zich nemen die niet vallen onder het SCVW zoals bedoeld en gesubsidieerd door de Vlaamse overheid. Ze worden bijvoorbeeld ingezet voor projecten, die vaak als doel hebben inkomsten te genereren die ingezet kunnen worden voor het SCVW. Het verenigingswerk telt 1000 personeelsleden, de bewegingen 224, de volkshogescholen 190 en de landelijke vormingsinstellingen 470.

De leeftijdsspreiding geeft een normale curve: een beperkt aantal personeelsleden jonger dan 25 jaar, een piek in de leeftijd van 25 tot en met 34 jaar, een kleine knik in de leeftijd van 35 tot en met 44 jaar, een beduidend aantal in de leeftijd van 44 tot 59 jaar en een beperkt aantal van 60 jaar en ouder.

Zowel inhoudelijke als ondersteunende personeelsleden hebben een hoge scholingsgraad. Dat wijkt beduidend af van de gemiddelden in het Vlaamse Gewest. Verhoudingsgewijs zetten de volkshogescholen de meeste freelancers in, namelijk 1266. Ze huren dus expertise in voor de cursussen. De verenigingen stellen ook een beduidend aantal freelancers tewerk, maar verhoudingsgewijs is dat aantal toch kleiner.

Het SCVW is een vrouwelijke sector, vooral in de ondersteunende taken werken weinig mannen: 69

percent vrouwen, 31 percent mannen. In 2006 was de verhouding van de werkenden in heel Vlaanderen 56 percent mannen en 44 percent vrouwen. De onderwijs- en zorgsector kennen echter een vergelijkbare dominantie van vrouwen.

Ook voor de werksoorten zijn de cijfers vergelijkbaar. Bij de verenigingen is 46 percent vrouwelijk en belast met een inhoudelijke opdracht, daarnaast is 25 percent van de werknemers vrouwelijk met een ondersteunende opdracht. In totaal werkt er maar 29 percent mannen: 24 percent vervult een inhoudelijke opdracht, 5 percent een ondersteunende. In de andere werksoorten is de geslachtsverdeling vergelijkbaar.

De vaststellingen over de dienstanciënniteit vergen verregaander en verfijnder onderzoek. 45 percent van de personeelsleden in de sector werkt minder dan vijf jaar bij dezelfde organisatie. Daarover kunnen er maar beslissende uitspraken gedaan worden als dat over een langere periode bestudeerd wordt. De vraag is of het nodig is daar bezorgd over te zijn. Als de tendens bevestigd wordt, is er een instroom die zeer vlug gevolgd wordt door een uitstroom. Zeker in organisaties die teren op specialismen, kan dat voor problemen zorgen. 45 percent van de personeelsleden dat een inhoudelijke opdracht vervult, werkt minder dan vijf jaar in de organisatie. Mensen blijven langer in dienst in een ondersteunende opdracht.

Drie kwart van zowel het inhoudelijke als het ondersteunende personeel, is hooggeschoold. In het Vlaamse Gewest bedraagt dat percentage 37 percent. Dat betekent dat kort- en middengeschoolden relatief minder aanwezig zijn in de sector.

3. Financieel

De derde groep stellingen gaan over de financiën. De subsidies die via het IVA Sociaal-Cultureel Werk bedeed worden (de decretale middelen), zijn goed voor slechts 30 percent van de inkomsten van de organisaties. De jaarlijkse inkomsten van de sector bedragen 161 miljoen euro, de subsidies voor volksoontwikkelingswerk zijn goed voor 47 miljoen euro, of 29,5 percent daarvan. Naargelang van de werksoorten verschilt die verdeling nog enigszins. Het aandeel van de subsidies in de werksoort verenigingen is bijvoorbeeld maar 23 percent.

De reële personeelskosten liggen 36 percent boven de totale subsidies van het decreet. De volkshogescholen halen dat percentage nog wat naar beneden, want bijvoorbeeld bij de verenigingen bedragen de personeelskosten 150 percent van de subsidies van het decreet SCVW. Daarom kon de vroegere bepaling dat minstens twee derden van de subsidies aan

personeel moest worden besteed, net zo goed weggenomen worden. De sector realiseert immers al heel lang een veel hoger cijfer dan opgedragen was.

4. Wegen op de politieke besluitvorming

Het roze deel van het boek is het beleidsjaarboek. Dat focust sterk op de politieke besluitvorming. Het gaat na welke beslissingen de minister en zijn kabinet genomen hebben die relevant zijn voor de sector. Hetzelfde geldt voor de administratie. Er wordt ingezoomd op beter bestuurlijk beleid maar ook op circulaire van de administratie. Een derde aspect zijn de werkzaamheden van het Vlaams Parlement, onder meer de mondelinge en schriftelijke vragen.

Het derde onderdeel volgt ook nauwgezet de beleidsvoering rond het decreet SCVW, de wijzigingen aan het decreet maar ook de uitvoeringsbesluiten. Bij het onderdeel over het geld voor het SCVW worden de reguliere subsidies maar ook subsidies voor aanvullende tewerkstelling, de vroegere middelen voor het derde arbeidscircuit (DAC) en de middelen voor het Vlaams Intersectoraal Akkoord voor de social-profitsector (VIA) in beeld gebracht. Die subsidiestromen maken het niet altijd gemakkelijk de financieringsbronnen te onderscheiden.

Het beleidsjaarboek volgt de beleidsontwikkelingen voor de werksoorten en gaat in op belangenbehartiging en ondersteuning in het SCVW. De bovenbouw, een actuele kwestie in de vorige beleidsperiode, wordt omstandig beschreven. Voorts worden de werkgelegenheid, vooral DAC, en het adviesstelsel behandeld. De standpunten van de FOV op het vlak van cultuurbeleid worden opgesomd. Tot slot komen de hete thema's aan bod. FOV is van plan om jaarlijks in het stavenboek te focussen op actuele problemen van het jaar in kwestie.

In 2007 waren volgende thema's heet: interculturaliseren en diversiteit, vrijwilligersbeleid, auteursrechten, de Kleine Erkenning, het Participatiedecreet, het statuut van de reisbureaus, de verenigingslokalen, de Verenigde Verenigingen en de ondersteuning van het middenveld, de administratieve vereenvoudiging, de eerder verworven competenties (EVC) en het portfolio-project. Interculturaliseren is niet enkel door het plan Interculturaliseren maar ook door de beoordelingscriteria van het decreet een belangrijk beleidsaspect geworden. Het vrijwilligersbeleid bevat een Vlaamse en een federale dimensie. Hetzelfde geldt voor de auteursrechten. De Kleine Erkenning heeft te maken met de realisatie van het Participatiedecreet en biedt organisaties die uit de subsidieboot van het decreet vielen, de kans om te genieten van een paar faciliteiten onder meer het belastingvrij innen van giften. Dat was althans de bedoeling maar

is nu tussen de mazen van het net geglipt. Het statuut van de reisbureaus is een Vlaams beleidsonderdeel. De reisbureaus trachten een aantal initiatieven van het SCVW te fnuiken. Daartegen heeft de sector gereageerd.

Voor de verenigingslokalen is er een initiatief van minister Anciaux om de verenigingen een beter patrimonium te geven en om aandacht te vragen voor de veiligheid. De aandacht voor de Verenigde Verenigingen en de ondersteuning van het middenveld is belangrijk voor de positie van het middenveld in de strategische adviesverlening. De ministers Bourgeois en Anciaux deden inspanningen voor administratieve vereenvoudiging. De EVC's krijgen allicht nog onvoldoende aandacht. Het steunpunt voor sociaal-cultureel volwassenenwerk SoCiuS werkt samen met de jeugdsector aan een portfolio-project dat in 2010 moet worden gerealiseerd.

In overleg met haar collega's van het steunpunt heeft FOV geregeld overleg gehad over verfijnd onderzoek. Daar komt FOV door een tekort aan middelen en menskracht zelf niet aan toe. Het onderzoek handelt over drie aspecten: een nadrukkelijker profiel van het soort activiteiten dat plaatsvindt in de sector, het profiel van de deelnemers en het profiel van de vrijwilliger. Over het profiel van de deelnemers bestaan te weinig concrete gegevens. De participatiesurvey van de Vlaamse Gemeenschap, waarover wordt gerapporteerd in de VRIND-rapporten (Vlaamse Regionale Indicatoren), bevat te weinig toereikende gegevens omdat de vraagstelling ontoereikend is. Het is goed dat SoCiuS gestart is met een onderzoek naar het profiel van de deelnemers. FOV hoopt daaruit een en ander af te leiden, bijvoorbeeld of het sociaal-cultureel werk voornamelijk de middenklasse bereikt, of het ook de aandachtsgroepen bereikt en in welke mate dat dan het geval is.

II. VRAGEN VAN DE COMMISSIELEDEN EN ANTWOORD VAN DE SPREKERS

De heer Paul Delva: Het valt op dat de subsidiegraad van de sector veel lager ligt dan algemeen aangenomen wordt, namelijk 30 procent. De subsidies zijn onvoldoende om de personeelskosten te dekken. De sector heeft er alle belang bij om ruchtbaarheid te geven aan dat aspect. Dat komt immers de geloofwaardigheid en de steun aan de sector ten goede. Voorts valt op dat ongeveer 50 procent van de personeelsleden binnen de vijf jaar van baan verandert. Dat kan te maken hebben met de leeftijdsverdeling van het personeel. Daarom moet nagegaan worden of dat grote personeelsverloop zich doorzet over een langere periode.

De bewegingen hebben op hun deel terrein een ruime

maatschappelijke opdracht, mooi verwoord als ‘de samenleving een geweten schoppen’. Dat is een immense opdracht voor organisaties met soms maar anderhalve tot twee medewerkers. Is er geen discrepantie tussen de opdracht en de middelen die de bewegingen daarvoor hebben?

Zitten de landelijke vormingsinstellingen in een te strak decretaal keurslijf? Slechts een beperkt percentage van hun activiteiten komt immers in aanmerking voor subsidies. Ze organiseren nog tal van andere activiteiten die blijkbaar interessant zijn voor bepaalde deelnemers, maar krijgen daar niets voor in ruil.

Het is inderdaad nodig om het profiel van de deelnemers beter in kaart te brengen. Loopt er ook al een onderzoek naar het profiel van de vrijwilligers? De Brusselse gemeenten Oudergem, Watermaal-Bosvoorde, Sint-Pieters-Woluwe, Sint-Lambrechts-Woluwe hebben veel minder verenigingen dan het landelijke gemiddelde. Het lid wil nog een extra bloemetje gooien naar die verenigingen.

De heer Bart Caron: Ik ben voorstander van meer geld voor cultuur, maar vind het fantastisch dat het SCVW erin slaagt om breed toegankelijk te zijn en veel eigen middelen te genereren. Het is gezond dat een organisatie een mix van inkomstenbronnen heeft. Hoe kijkt FOV aan tegen de evolutie van de subsidies gedurende de laatste tien jaar? Waar liggen nu de grootste financiële noden in de sector? Moet de financiering van de vormingsinstellingen versus de gespecialiseerde instellingen gecorrigeerd worden? Klopt de financieringsverhouding tussen de formele en de niet-formele educatie? Moet er gecorrigeerd worden?

Is alleen het Vlaamse verenigingsleven in Brussel in het gedrang of geldt dat ook voor het Franstalige verenigingsleven? Heeft de verstedelijking van Vlaanderen een impact op het SCVW? Klopt het dat er vooral in de grootsteden problemen zijn en dat zelfs in centrumsteden de sociale cohesie voldoende sterk is voor een bloeiend verenigingsleven? Centrumsteden hebben het voordeel dat vormingsinitiatieven gemakkelijker mensen uit de omgeving bereiken. Kortom, klopt het dat steden hun centrumfunctie vervullen zonder het vervreemdingseffect van de grootsteden? Is dat de breuklijn die de sterkte van het SCVW bepaalt of niet? Staven de gegevens van boekstaven die bevinding?

De heer Johan Verstreken: Ik kan het verschil tussen grootsteden en centrumsteden bevestigen. Sinds de hervorming van de OCMW's (Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn) tot sociale huizen klagen verenigingen over oneerlijke concurrentie. Het gaat om dienstencentra die vrijwilligers afsnoe-

pen van bestaande verenigingen of dezelfde activiteiten zo goed als gratis organiseren. Heeft FOV daar al van gehoord en wat is haar reactie daarop?

De snelle uitstroom van het personeel moet van nabij gevolgd worden. Hoe verlopen de niet-publieks-gerichte activiteiten van de volkshogescholen? Verenigingen uit het SCVW krijgen problemen door het nieuwe statuut van de reissector. Bepaalde reisbureaus of hun advocaten bestempen de uitstapjes van vzw's en andere sociaal-culturele verenigingen als oneerlijke concurrentie. Als dat klopt, moet het statuut aangepast worden. Het kan immers niet de bedoeling zijn dat verenigingen daardoor geld en energie moeten steken in juridische procedures.

De heer Hugo De Vos: FOV is van plan om ruchtbaarheid te geven aan de cijfers, onder meer in de media.

Het is nog niet mogelijk om de hoge uitstroom van personeel helemaal te verklaren, hoewel er wel een paar indicaties zijn. Uit een enquête in Vacature blijkt dat de lonen enkel in de horeca lager liggen dan in de sociaal-culturele sector. De sector wordt breed gedefinieerd want omvat ook de jeugdsector, de sector van de cultuurcentra. De sector van paritair comité 329 scoort dus in de perceptie van de mensen als voorlaatste. Op één vlak is de sociaal-culturele sector koploper: 29 procent van de werknemers kijkt uit naar een andere betrekking.

Voorheen leken de subsidiemechanismen van de sector van het SCVW zeer sterk op die van het onderwijs. Een universitair diploma betekende een licentiaatsloon, een niet-universitair diploma een regentaatsloon. In de laatste tien jaar zijn alle deelsectoren ondergebracht onder paritair comité 329. De hoogste weddeschalen onder dat paritair comité zijn lager dan deze die worden toegepast in het onderwijs. De hoogste weddeschalen zijn het laagste niveau dat moet worden uitgekeerd. Mensen in een educatieve functie kunnen dus veel meer verdienen in andere sectoren. Dat zou een invloed kunnen uitoefenen.

Het decreet hanteert het personeel niet meer als criterium, de tweederdenorm was inderdaad gevraagd door de sector, omdat hij vreesde dat de werkgevers zonder expliciete aandacht voor personeel, de neiging zouden hebben om vaste tewerkstelling om te zetten in freelancetewerkstelling. Zo zouden de vaste werknemers eerder makelaars worden en zou de inhoudelijke expertise van buitenaf komen. Dat doet zich trouwens effectief voor in bepaalde organisaties. In tegenstelling tot andere sectoren waar het personeel zeer duidelijk in het vizier komt bij de subsidies, is dat bij het SCVW niet het geval.

Een ander punt, daaraan gerelateerd, is dat de positie toegekend in het decreet gebaseerd is op de financiering van het jaar 2000-2001. De vormingsinstellingen worden gesubsidieerd a rato van 116 euro per uur. Dat was het gemiddelde in 2000 en 2001. Een gemiddelde betekent dat er ook organisaties zijn met een veel duurdere kostprijs per uur of met een veel lagere. FOV merkt dat veel instellingen enorme moeilijkheden hebben om het hoofd budgettair boven water te houden. Ze zitten in een keurslijf. Ze moeten een hogere productie halen om voldoende middelen te genereren om te overleven. De norm van 2000 zal blijven gelden tot 2010. Dat verklaart waarom een aantal vormingsinstellingen noodgedwongen activiteiten ontwikkelt die niet volledig conform het decreet zijn. Een voorbeeld daarvan zijn de bedrijfscursussen die voorbereiden op de pensioenering. De inkomsten daarvan worden gebruikt voor andere cursussen.

De levensduurte is niet gevolgd. Daarom vragen steeds meer organisaties om aanpassingen aan het decreet. De verenigingen halen slechts 25 percent van hun inkomsten uit subsidies, de andere 75 percent moeten ze halen uit lidgelden of activiteiten. Hogere lidgelden kunnen leiden tot minder leden. Minder inkomsten verstrakken dan weer het keurslijf van de verenigingen.

Bij de bewegingen doet zich een ander fenomeen voor. Hun minimale subsidiëring is opgetrokken tot 111.500 euro. Het is moeilijk te beoordelen of hun middelen volstaan om 'de samenleving een geweten te schoppen'. FOV blijft vragende partij om het plafond op te trekken. Als het de ambitie is om heel Vlaanderen te bewegen, moeten de condities daartoe gerealiseerd zijn.

Er loopt wel wat onderzoek over het vrijwilligerswerk. Onlangs was er een interessante studiedag, georganiseerd door het steunpunt FOV. Daarop werd een analyse gemaakt van het nieuwe profiel van de vrijwilliger. Men spreekt nu van de episodische vrijwilliger, om het onderscheid te maken met de gevestigde vrijwilliger die zich van de wieg tot het graf engageert.

FOV wenst ook verfijnd onderzoek over het profiel van de vrijwilliger. Er is immers een verschuiving gaande. Lesley Hustinx, een medewerkster van de universiteit van Leuven, kenmerkt de episodische vrijwilliger als de vrijwilliger die een engagement aangaat gedurende een beperkte tijd of voor een bepaalde opdracht. Het klassieke verenigingsleven kan slechts overleven bij gratie van de fenomenale inzet van de vrijwilligers. Als hun profiel wijzigt, moet worden nagegaan hoe de inzet daaraan aangepast kan worden. Dat wordt onderzocht, maar jammer genoeg niet specifiek voor het SCVW.

FOV heeft voeling met de uitdagingen van het verenigingsleven in Brussel. Op het niveau van de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) is er een overleg tussen de Brusselse bonden om de problemen en mogelijke oplossingen in kaart te brengen. Slechts met de gepaste middelen, kunnen de gepaste antwoorden gegeven worden. Het is een probleem dat een organisatie geen mogelijkheid tot uitbreiding heeft. De centrale vraag is hoe de Vlamingen te vinden om samen een vereniging te maken. Het sociaal-cultureel netwerk in Brussel doet inspanningen om daar toch wat meer cohesie in te krijgen, om wat meer dwarsverbindingen te realiseren. Dat is allicht de enig mogelijke werkwijze maar blijft een grote uitdaging.

Wat betekent verstedelijking voor het verenigingsleven? Het rapport van professor De Rynck over burgerparticipatie in steden geeft aan voor welke uitdagingen de burger maar ook het beleid, vooral de steden en gemeenten, staan om voeling te houden met de bevolking. De grote uitdaging is een relatie te leggen tussen het klassieke verenigingsleven en de zogenaamde nieuwe sociaal-culturele praktijken. Gemeentelijke overheden gaan de laatste jaren op bepaalde plaatsen bijvoorbeeld heel sterk inzetten op buurt- en wijkwerking. Het klassieke verenigingsleven is op de terugweg, de nieuwe sociaal-culturele praktijken zitten in de lift, luidt het. Professor Elchardus van de VUB (Vrije Universiteit Brussel) stelt vast dat 80 percent van de verantwoordelijken uit de nieuwe sociaal-culturele praktijken afkomstig zijn uit het klassieke sociaal-culturele werk. Het is dus flauwekul te beweren dat de klassieke sector passé is. De grote uitdaging is beide fenomenen te verbinden.

De Verenigde Verenigingen brengt alle verenigingsleven samen, ook organisaties van buiten de sociaal-culturele sector. Binnen het charter met de Vlaamse overheid wordt er nu een onderzoek opgezet over de zogenaamde witte vlekken. Allicht kunnen daaruit conclusies over de stedelijkheid getrokken worden. Het komt erop aan het probleem te vatten en in relatie te brengen met de zogenaamde lichte gemeenschappen. Dat zijn de nieuwe sociaal-culturele praktijken. Zo kan misschien bepaald worden wat er kan gedaan worden aan het in de verdrukking komen van het meer klassieke werk in de stedelijke contexten. Voorts moeten de verenigingen zelf nagaan wat de relatie is tussen de verstedelijking en hun werking.

FOV hoort al lang dat gemeentelijke of OCMW-initiatieven door het verenigingsleven als oneerlijke concurrentie gezien worden. Er zijn grote fricties geweest, vooral bij het seniorenwerk. Ik heb de indruk dat het fenomeen afneemt, ten minste de organisaties attenderen FOV er minder op. De fricties hebben ook wel een en ander in gang gezet.

De heer Bart Caron: Bij de besprekingen van het decreet op de voorzieningen en de woonzorgzones is er lang gediscuteerd over de rol van de dienstencentra op het vlak van recreatieve activiteiten. Daarvoor is een compromis gevonden. Als dienstencentra recreatieve activiteiten aanbieden, moeten ze dat bij voorkeur doen in samenwerking met ouderenverenigingen. Zo staat het in het decreet en is het in de memorie toegelicht.

De heer Hugo De Vos: Een en ander heeft te maken met de tendens die FOV al lange tijd bestempelt als de vergemeentelijking. Dat is de neiging, de politiek, de trend om bepaalde maatschappelijke functies aan de overheid toe te vertrouwen, en door de gemeentelijke diensten of door de cultuurbeleidscoördinatoren te laten uitvoeren. De of-of-benadering is fout, de en-en-benadering is de enig juiste. Als er een gemeentelijk cultuurbeleidsplan is, speelt de cultuurbeleidscoördinator een zeer belangrijke rol. Die moet focussen op de gemeentelijke diensten maar ook op de praktijk van de particuliere sector. Gaandeweg lukt dat op steeds meer plaatsen. Het ter beschikking stellen van infrastructuur aan het verenigingsleven, is minstens zo belangrijk als eigen activiteiten realiseren. De overheidsdiensten zijn bewust van de toeleidende functie van het verenigingsleven naar de cultuurcentra. Dat staat in contrast tot de mythe dat beide elkaars concurrent waren. FOV huldigt dus de stelling dat samenwerking in het voordeel is van beiden.

De niet-publieksgerichte activiteiten van de volkshogescholen zijn een recente evolutie. De dertien volkshogescholen hebben momenteel een vrij verscheiden profiel, maar blijven wel binnen de vier opdrachten. Dat is een keuze, in elk geval is FOV ervan overtuigd dat het belangrijk is dat de volkshogescholen een eigen aanbod realiseren, voldoende groot en breed. Tezelfdertijd is het uitdagend wat in een aantal zogenaamde 'Vormingplussen' gebeurt.

Vormingplus Kempen slaagt er bijvoorbeeld zeer goed in om de aandacht van het verenigingsleven op de vrijwilliger te vestigen door middel van colloquia, studiedagen, uitwisselingsactiviteiten, brochures, dwarsverbindingen.

Citizenne probeert in de internationale context van Brussel niet blind te focussen op de 300.000 Vlamingen, maar ook oog te hebben voor de multiculturele gemeenschap. De volkshogeschool beseft dat ze alle baat heeft bij verknoping. Dat verknopen gebeurt vaak bij niet-publieksgerichte activiteiten, want is pas mogelijk als de mensen samen zijn.

Op termijn rijst de vraag of de volkshogescholen die opdrachten wel aankunnen. Misschien zijn er profielen of een soort sokkel nodig zodat elke Vlaming

voor een bepaald aanbod ergens terecht kan. Verscheidenheid heeft een grote waarde, maar de ontwikkelingen zijn moeilijk te voorspellen. Gelukkig zijn de organisaties daar sterk mee bezig. De volkshogescholen organiseren bijvoorbeeld grenstrajecten om in de grensregio's een soort overbrugging tussen Vlaanderen en Wallonië te organiseren. Een overbrugging is maar mogelijk als er contacten gelegd worden. Om kennis te maken met, is het nodig actoren te vinden. Als dat gelukt is, is het mogelijk publieksgerichte activiteiten te organiseren en bijvoorbeeld Gentenaars te laten kennismaken met de taalgrens, met Brussel-Halle-Vilvoorde.

Er waren inderdaad problemen met de reissector. Het overlegorgaan van die sector ziet nog altijd met lede ogen aan dat de verenigingsector meerdaagse uitstappen organiseert waarvan het de educatieve functie betwist. De sociaal-culturele sector heeft net als de jeugdsector een uitzondering in het decreet verkregen. Herhaaldelijk worden er pogingen ondernomen om de sociaal-culturele sector te hinderen. Een van de grote problemen is aangekaart bij de vorige minister Bourgeois. Het SCVW vroeg een zitje in het raadgevend comité. Dat is niet gelukt. De woordvoerder van het SCVW is de organisatie Pasar, voorheen Vakantiegenoegens. De toestand is nog altijd niet goed. FOV hoopt dat de sector alsnog een plaats krijgt in het overlegcomité.

De heer Paul Delva: Evolueert het profiel van de vrijwilliger ook binnen de klassieke verenigingen? Komen de episodische vrijwilligers daar ook meer voor?

Ik zoek een verband tussen het wijzigende profiel, het aantal vrijwilligers en het aantal activiteiten of projecten. In een klassieke vereniging zijn vrijwilligers goed op elkaar ingespeeld, ze kunnen dus relatief veel activiteiten organiseren met een beperkt aantal vrijwilligers. Buiten het klassieke verenigingsleven zijn er allicht veel meer episodische — want vaak onervaren — vrijwilligers nodig om hetzelfde aantal projecten te organiseren. Klopt dat?

De heer Bart Caron: De belangstelling voor het sociaal-cultureel werk verbreedt zich zeer sterk. Stageplaatsen voor studenten zijn helemaal niet meer beperkt tot de sector. Het volstaat dat de gehanteerde methodiek dezelfde is. Dat is een interessante evolutie maar ik maak me zorgen over de beeldvorming. Ik heb immers de indruk dat de aantrekkingskracht van de sociaal-culturele sector sterk achteruitgaat en ook op de instroom weegt. Klopt dat? Moet daar iets aan gebeuren? Kan de sector of de overheid er iets aan doen? Zo ja, wat?

De heer Hugo De Vos: Ik heb geen cijfergegevens over het effect van de episodische vrijwilliger.

Dankzij het decreet worden organisaties beoordeeld op hoe ze omgaan met vrijwilligers. Dankzij die bepaling bestuderen en behandelen de organisaties hun vrijwilligersbeleid op een zeer expliciete wijze. De harde kern van een vereniging bestaat nog steeds uit vrijwilligers. De lokale afdeling heeft een bestuur en leden. Zowel in het bestuur als bij de leden zijn er vrijwilligers. De organisatie van activiteiten ligt vaak in handen van de bestuursvrijwilligers. De episodische vrijwilliger werkt eerder mee aan specifieke activiteiten, bijvoorbeeld een groot dorpsfeest. Voor activiteiten die geregeld terugkomen, zoals gespreksavonden heeft de vereniging geen episodische vrijwilligers nodig, daarvoor volstaan de bestuursvrijwilligers. Om beiden te scheiden, beschik ik over te weinig cijfergegevens.

Uit de algemene cijfers blijkt niet dat het vrijwilligerswerk achteruitgaat, integendeel, maar de aard ervan verandert wel. Het is interessant na te gaan wat daarvan het gevolg is voor het organiseren van een verenigingstelsel.

De sociale hogescholen voeren al jaren een verkeerd beleid. Ze laten studenten stage lopen op plaatsen waar ze niet genoeg leren. Sociale hogescholen gaan te snel in op de vragen van studenten om stages die zeer sterk aansluiten bij hun leefwereld. Zo komen studenten in het jeugdwerk terecht omdat ze jeugd zijn, in plaats van in klassieke verenigingen, waar ze het misschien niet dadelijk op begrepen hebben, maar waar ze veel meer kunnen leren. De professionele machine is nog altijd veel beter geolied in het klassieke werk. Zo verspeelt het onderwijs naar mijn persoonlijk aanvoelen enorm veel kansen om jongeren op een goede manier aan de startlijn te krijgen. Dit is echter een persoonlijke opmerking en niet de mening van FOV.

Het decreet zegt dat een instelling een specialisme en een beweging een thema heeft. De vraag is dan wie komt er werken. Is dat inhoudelijk of methodisch? De sociaal-culturele werkers worden traditioneel zeer sterk op het methodische, het procesmatige geprofileerd. Dat blijft relevant maar niet voor alle werksoorten. Een instelling die gespecialiseerd is in kunsteducatie, staat voor de keuze om kunsthistorici aan te werven of mensen die kunnen programmeren, een brochure samenstellen en lesgevers aantrekken. De vraag is dus of de opleidingen aan de hogescholen en de universiteiten nog geschikt zijn voor de medewerkers die de instellingen zoeken. Momenteel wordt een opleiding voor opleiders van volwassenen voorbereid. Die zal gegeven worden in de centra voor volwassenenonderwijs.

Het profiel van de sociaal-culturele werker is grondig geëvolueerd. De opleiding sociale pedagogiek van de universiteit Leuven oriënteert zijn studenten

nu ook naar bedrijven. Bedrijven hebben immers behoefte aan personen die zeer sterk zijn op het vlak van vorming-, training- en opleidingbeleid. Voorheen focusten de universiteiten veel meer op het sociaal-cultureel werk. De centrale kwestie is of die verschuiving samenhangt met een maatschappelijke verschuiving. De relatie tussen formele en niet-formele educatie moet dan worden uitgeklaard. De Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding (VDAB) en het Centrum voor Volwassenenonderwijs (CVO) hebben daar minder moeite mee en bieden alle vorming aan waar vraag naar is, ook de informele.

De sociaal-culturele sector is ingebed in cultuur maar ook in de volwasseneneducatie, daarvoor zijn het ministerie van Werk en Onderwijs bevoegd. Hoe moet de sector zich profileren: op educatie, op cultuur, op gemeenschapsvorming? Die vragen zijn interessant om het beleid te bepalen.

De voorzitter: Ik dank FOV voor het handig boek en de interessante bijdrage aan deze hoorzitting.

De verslaggevers,

De voorzitter,

Johan
VERSTREKEN
Bart CARON

Dany
VANDENBOSSCHE